Народни умотворения изъ Родопитѣ и Одринско.

I, Народни баяния и лѣкувания отъ с. Лавалско, Станимашка околия.

Записалъ Георги Л. Пашевъ.

1.

Баяне и лѣкуване отъ неизвѣстни болести

Когато се поболѣе нѣкой отъ нѣкоя вѫтрѣшна болесть, която простолюдието не може да опрѣдѣли и си обясни причинитѣ ѝ, повикватъ една баба, която знае да бае. Тя отива при болния и най-напрѣдъ го поръсва съ студена вода, като го пита, гдѣ го боли. Слѣдъ това тя зема отъ огъня три вѫглена, поставя ги въ една тепсия въ видъ на триѫгълникъ, като при всѣки вѫгленъ поставя и по едно хлѣбно зърно, напр., при първия вѫгленъ поставя едно царевичено зърно, при втория едно пшеничено зърно; а третия вѫгленъ оставя безъ зърно и сѫщеврѣмено го обрича на нѣкой светия, напр. първия на св. Никола, втория на св. Атанасъ, а третия на Св. Богородица.

Слѣдъ това баячката завърта въ срѣдата на триѫгълника едно вретено и гледа, къмъ коя посока ще тръгне. Ако тръгне по посока къмъ първия вѫгленъ, тогава баячката казва, че тази болесть е отъ Св. Никола, за което тя опрѣдѣля, че болниятъ трѣбва да подари на тоя светия 10 или 20 оки царевица, за да му повърне здраве. Ако вретеното тръгне къмъ посока на втория вѫгленъ, значи че болестьта е отъ светията, обрѣченъ на тоя вѫгленъ; ако ли пъкъ тръгне къмъ третия вѫгленъ, значи, че болестьта е отъ св. Богородица и че трѣбва да ѝ се подари една прѣстилка, риза и др., за да се повърне здравето на болника.

Болниятъ е длъженъ да подари всичко опрѣдѣлено отъ баячката, иначе той не може да очаква изцѣление.

2.

Баяне за спиране кръвотечение отъ носъ.

Когато нѣкой има чести кръвоизлияния отъ носа, взема се единъ червенъ конецъ, свива се въ видъ на буквата О и се поставя подъ носътъ на този, който има кръвоизлияния. Слѣдъ като капнатъ седемь капки кръвь прѣзъ конеца, веднага се завързва седемь пѫти, слѣдъ което занасятъ конеца

rodoparion.blogspot.com

подъ едно старо дърво, на което коренитѣ сѫ изровени и може да минава животно подъ него, завързватъ конеца за корена и казватъ: *„кръ^а^фчицата да си е^а^ у мене^а^, а болесчицата ай тува“*, и си отива спокоенъ, че кръвоизлиянията нѣма да се повторятъ.

3.

Баяне за лѣкуване отъ трѣска.

Когато нѣкой страда отъ трѣска, чака се най-голѣмата криза на болестьта, и когато болниятъ почне да трепери, поставятъ го въ една стая, като го съблекатъ и поставятъ на гола земя и въ такова положение, щото да не вижда, кой влиза отъ вратата. За всичко това не се обажда на болния, защо се прави тъй. Бабата излиза вънъ отъ стаята, напълва единъ котелъ съ студена вода и се връща пакъ въ стаята на болния, безъ да бѫде забѣлѣзана отъ него, па моментално изсипва водата върху болния, който веднага изтръпва. Послѣ взема и се избърсва добрѣ и се поставя и завива въ леглото му добрѣ до тогава, до като се изпоти добрѣ.

4.

Баяне за залавяне на крадецъ.

При изгубване на нѣкои вѣщи, ако този, който е изгубилъ тѣзи нѣща, се съмнява въ нѣкого, то постѫпва по слѣдующия начинъ: взема една паница съ голѣмо дъно и измѣрва центъра му, послѣ го напълня съ вода, па взема двѣ стари тънки сребърни парици и ги хвърля въ водата. Ако тѣзи пари прибѣгнатъ къмъ измѣрения центъръ, това значи, че този, въ когото се съмняватъ, е истинския крадецъ. Това се прави три пѫти и ако се случи сѫщото, тогава отива и заявява на съмнителния, че той е взелъ участие въ тази кражба. Въ такива случаи често пѫти се е залавялъ крадеца, понеже, ако той е билъ близъкъ въ извършеното дѣло, отъ страхъ и смущение изказва истинскитѣ крадци.

5.

Баяне за завързване на дивеча и запазване отъ устата му изгубени овце.

При изгубване прѣзъ деня овце отъ стадото, за да се запазятъ отъ дивеча, постѫпватъ по слѣдующия начинъ: вечерьта, когато се завърнатъ въ колибитѣ си, събиратъ се

rodoparion.blogspot.com

двама овчари, взиматъ паницата, въ която се хранятъ, и я нахлупватъ на земята, сжщеврѣменно изваждатъ отъ огъня толкова вжглена, колкото сж изгубенитѣ овце. Като се извадятъ, съ една пржчка ги подкарва единия къмъ паницата, като вика съ гласъ, като че ли кара овце. Другарьтъ му пъкъ ще почне да го пита: *„какво караш, чубан?“ — Карам овце. — А и ут дѣ ги караш? — Бѣха устанали въ баире*[a], *та да ги зȁтвуря“*. Това питане се повтаря нѣколко пжти, до като най-послѣ ги похлупи подъ паницата. Послѣ взема едно вжже и завързва нѣколко вжзела отъ него. Другарьтъ му пакъ го пита: *„Какво върз̀ваш, чубȁн? — Връзвам на дивеча нугите“!* Послѣ върже втори вжзелъ, а другарьтъ му пакъ го пита; *„Какво върз̀ваш, чубȁн? — Връзвам на дивеча устата“*. Първиятъ продължава да вързва вжзли до тогава, до като му завърже очитѣ, ушитѣ, носътъ и всичко. Другарьтъ му пакъ ще попита: *„Оти ги завързваш? — Завързвам ги да не могат да нȁдат твойтѣ увчици“*. Като се свърши това, взема вжжето и го вързва на единъ боръ и остава тамъ до като си намѣри овцетѣ. Така сжщо и паницата стои захлупена.

II. Коледни пѣсни и обичаи въ с. Дозанъ-хисаръ, Дедеагачка кааза.

Записалъ Ст. Н. Шишковъ.

Отъ една седмица напрѣдъ се съгласятъ 10—15 момци да коледуватъ и въ нѣкоя кжща по редъ се събиратъ да изучатъ прѣдварително коледнитѣ пѣсни. Избранитѣ момци се казватъ *куле*[a]*дȁше*[a] и другиго вече не приематъ въ групата. Ако ли случайно или нарочно неизбранъ момъкъ влѣзе въ кжщата, дѣто групата учи пѣснитѣ, поставятъ го на вратата да чува да не идватъ други. Такъвъ попадналъ чувачъ се казва *туражѝе*[a].

Срѣщу Коледа прѣзъ нощьта коледашитѣ се раздѣлятъ на двѣ чети и на всѣка си опрѣдѣлятъ кжщитѣ въ селото, къ които ще пѣятъ. Слѣдъ това всѣка чета отива при черковнитѣ врата и изпѣва пѣсеньта:

Стȁни нѝне[a], гуспудѝне[a],
Ютури ни, ютпе[a]ни ни[1]),
Нѝе[a] нѐ сме[a] грȍзни[2]) ȍра,
Нѝе[a] си сме[a] куле[a]дȁше[a],

rodoparion.blogspot.com